

Hoe zorgen we voor een geschikte leefomgeving voor kwetsbare ouderen?

N. Broenink, R. Kamphorst, L. Ponsioen en P. Van der Werff, 27 februari 2022.

Bij het ontwerpen van de leefomgeving wordt vaak niet als eerste gedacht aan geschiktheid voor ouderen. Stedenbouwkundigen en gebiedsontwerpers kunnen hier rekening mee houden, maar uit een onderzoek van de Hogeschool Utrecht blijkt dat gemeenten het onderwerp dan wel vroegtijdig in het programma van eisen moeten opnemen. En dat is nog zeker geen vanzelfsprekendheid.



Aandacht voor geschikte leefomgeving voor kwetsbare ouderen is belangrijk, omdat het aantal ouderen van 65 jaar of ouder verdubbelt de komende twintig jaar! Veel van deze ouderen blijven zelfstandig thuis wonen en dat vraagt iets van de woning én van de leefomgeving. Want hoewel we steeds gezonder oud worden, neemt door de grote groei ook het aantal ouderen met fysieke en cognitieve klachten toe. Dat vraagt om een passende inrichting van de fysieke omgeving. Om eenzaamheid tegen te gaan zijn ontmoetingsmogelijkheden belangrijk. Dat kan in een buurthuis maar ook in de openbare ruimte. De leefomgeving moet dus uitnodigen om naar buiten te kunnen blijven gaan, ook voor kwetsbare ouderen.

Het onderzoek voor de Master Urban and Area Development (MUAD) aan de Hogeschool Utrecht is uitgevoerd in opdracht van het RIVM en het lectoraat gezonde stedelijke ontwikkeling Hogeschool Utrecht. Gekeken is naar bepalende factoren om te komen tot een gezond stedelijke omgeving waarin ouderen langer zelfstandig thuis kunnen wonen.

Niet informeren, maar agenderen.

Er is al veel kennis over kwetsbare ouderen aanwezig, deels verzameld door het RIVM. Uit het onderzoek komt naar voren dat het niet zo zeer een informatie vraagstuk is, maar een regievraagstuk. Met andere woorden: Hoe komt het onderwerp op de (politieke) agenda? Uit een actoren analyse blijkt dat gemeenten, zowel ambtelijk als bestuurlijk een bepaalde rol hebben. Het belang van een goede inrichting van de fysieke en sociale leefomgeving zou terug moeten komen in

een duidelijke visie van het gemeentelijk beleid. Vervolgens moet het 'landen' in programma van eisen bij een gebiedsontwikkeling. Geïnterviewde ontwikkelaars en corporaties zijn hier helder in: als het niet in de eisen is opgenomen is de kans klein dat het meegenomen wordt in het ontwerp. In plaats van de kennis 'te pushen' naar ontwerpers is het van belang dat de betrokkenen op de verschillende momenten in het proces gestimuleerd worden om het onderwerp te agenderen, met elkaar in gesprek gaan, zodat ze op zoek gaan naar wat er nodig is om een gezonde stedelijke omgeving te realiseren waarin ook kwetsbare ouderen langer zelfstandig thuis kunnen wonen. In marketingtermen: van een push naar een pull strategie dus!

Geef ouderen een stem.

Naast gemeenten, ontwikkelaars en corporaties spelen ook (vertegenwoordigers van) ouderen een belangrijke rol om het onderwerp te agenderen. Onderdeel van de opdracht was daarom een passende 'tool' te ontwerpen. Een tool die de ouderen ook een stem geeft.

De conclusies uit het onderzoek zijn vertaald naar de **Leefomgevingsscan kwetsbare ouderen**. Dit product dat zorgt voor aandacht voor het oudervriendelijk ontwerpen heeft een integrale benadering, ligt niet bij één actor in het proces en is praktisch uitvoerbaar. Het is een eenvoudige vragenlijst waarmee de omgeving gescoord wordt op basis van zes categorieën die zijn ontleend aan het onderzoek Greying cities van Cammelbeeck. Het gaat om herkenbaarheid, leefbaarheid, comfort, diversiteit, toegankelijkheid en veiligheid.

Ik vind het noodzakelijk dat het gebeurt. Wat kunnen we als stedenbouwkundigen nu beter doen om een plan goed in te richten. Daar zijn dergelijke vragen en antwoorden van belang. Zo'n Leefomgevingsscan kan helpen bij het gesprek met de gemeente.

(Dhr. Ophelders, Stichting ouderenraad Hoorn, Blokker en Zwaag)

*Gezien de vergrijzing en het feit dat ouderen langer zelfstandig thuis wonen, is er een urgentie om de leefomgeving ook voor deze groep gezond te ontwerpen en in te richten. Dit onderzoek maak duidelijk dat daar ligt een belangrijke rol voor gemeenten, projectontwikkelaars en woningcorporaties is weggelegd. Het is belangrijk dit vooral ook in aansluiting op de wensen en behoeften van ouderen zelf te doen, en daarover met hen in gesprek te gaan. Een tool als de **Leefomgevingsscan kwetsbare ouderen** kan daarbij helpen.*

(Hanneke Kruize (senior onderzoeker gezonde leefomgeving RIVM/lector gezonde stedelijke ontwikkeling Hogeschool Utrecht).

De Leefomgevingsscan kwetsbare ouderen is een eerste versie van een instrument met potentie. Net als de leefplekmeter kan je kleine gebieden of uiteindelijk hele wijken in beeld brengen. Je kan een gebied voor en na de herinrichting scoren om te zien of de verbetering gehaald zijn. Ouderen kunnen de vragenlijst zelf invullen of onder begeleiding van bijvoorbeeld een gebiedsmanager. Het is een meetinstrument, maar bovenal is het een instrument om met elkaar in gesprek te gaan.

Contactpersoon

Meer informatie over de leefomgevingsscan kwetsbare ouderen en het onderzoek bij Norbert Broenink (nbroenink@advies-bron.nl).

Bronnen

Broenink N., Kamphorst R., Ponsioen L. & Van der Werff P. (2022) *Gezond ontwerp voor (kwetsbare) ouderen. Leefbaarheidsscan kwetsbare ouderen*. Hogeschool Utrecht.

Cammelbeeck, C. (2013). *Greying cities: Spatial strategies for residential neighbourhoods to promote active ageing*. Charlotte Cammelbeeck.